

Multinationals spelen een belangrijke rol in een globaliserende wereld. Zij belichamen bij uitstek de toenemende mobiliteit van bedrijven en productiefactoren. De activiteiten van multinationals in de vorm van hun directe buitenlandse investeringen (DBI) zijn sterk toegenomen de laatste twee decennia. De toename overtreft de jaarlijkse groei van het wereldwijde bnp, kapitaalvoorraden en internationale handel. Een belangrijke vraag is in hoeverre DBI een gelijkmatigere spreiding van economische activiteiten over de wereld bevorderen, of dat zij de bestaande clustering van economische activiteit in een beperkt aantal economische centra, vooral de Verenigde Staten, West-Europa en Korea en Japan, verder versterken. Hiertoe is het nodig te begrijpen welke onderliggende factoren DBI bepalen.

Allereerst wordt aandacht besteed aan de rol van menselijk kapitaal. DBI in de industrie zijn sterk geconcentreerd in hightech-sectoren zoals machinerie, chemie en elektronica. Beschikbaarheid van technische kennis is belangrijk voor het aantrekken van DBI in hightech-sectoren. Een toename van de hoeveelheid technisch hoogopgeleiden met één procent kan de instroom van DBI in machinerie en elektronica verhogen met 1,05, respectievelijk 0,9 procent. Het belang van technische kennis voor DBI in hightech is groter dan dat van meer alpha- en gammageoriënteerde kennis of de kwaliteit van scholing in algemene zin. Dit is relevant voor Nederland, waar al jaren discussie bestaat over de beschikbaarheid van bètatechnici.

Een tweede onderwerp gaat in op de vraag in hoeverre de veronderstellingen in de theoretische onderbouwing van het empirische werk naar DBI juist zijn. De dominante theorie in de literatuur is het door Markusen (2002) ontwikkelde *knowledge-capital*-model. Het model integreert twee motieven voor bilaterale DBI in een algemeen evenwichtsmodel, namelijk het omzeilen van handelsbelemmeringen om toegang te krijgen tot markten en het uitbaten van verschillen in factorprijzen tussen landen als gevolg van verschillen in relatieve factorhoeveelheden. Het model wordt echter op relevante punten door gegevens van bilaterale DBI van de OESO weersproken. Zo voorspelt het model ten aanzien van verschillen in relatieve factorhoeveelheden, die een motief vormen voor DBI vanuit een kostenperspectief, dat verschillen tussen het land van oorsprong en het land van bestemming DBI bevorderen. Het blijkt echter dat niet verschillen in relatieve factorhoeveelheden tussen het land van oorsprong en het land van bestemming belangrijk zijn

Lankhuizen, M. (2009) *Determinants of foreign direct investment: an empirical investigation into sources of attraction*. Proefschrift. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

voor DBI vanuit een kostenperspectief, maar verschillen tussen potentiële bestemmingslanden. Multinationals ontstaan in landen met relatief grote hoeveelheden geschoolde arbeid en dit bepaalt tevens waarom ze het ene land verkiezen boven een ander als locatie van hun buitenlandse activiteiten. Deze bevindingen sluiten aan bij de recente literatuur over het belang van derde landen. Deze literatuur gaat er expliciet van uit dat multinationals een bepaald bestemmingsland kiezen ten koste van andere mogelijke locaties. Daarnaast blijkt een loglineair model de meest geëigende functionele vorm voor DBI. Een loglineair model is gangbaar wanneer de data scheef verdeeld zijn, zoals het geval is voor DBI-data. Door een logtransformatie, echter, worden een aantal inter-

actietermen collineair met andere variabelen. Deze interactietermen moeten daarom worden weggelaten uit het model. De voorspellingen van het knowledge-capital-model worden dan echter niet langer exact weergegeven. Er is aldus behoefte aan nieuwe theorievorming over de determinanten van DBI. De laatste bijdrage gaat over de vraag hoe bedrijven kiezen tussen verschillende vormen om een buitenlandse markt te betreden, via export of via directe investeringen. Gekeken wordt naar immateriële barrières die te maken hebben met culturele en institutionele verschillen tussen landen. Zachte barrières hebben een groter remmend effect op DBI dan op export. Lokale aanwezigheid houdt een diepere betrokkenheid met, en blootstelling aan, lokale culturen en instituties in. Ook zijn taaleisen bij productie in het buitenland hoger dan voor export. Wat betreft de betekenis van DBI voor de wereldwijde verdeling van economische activiteit doen de resultaten van dit proefschrift vermoeden dat DBI de clustering van economische activiteit in de bestaande economische centra verder zullen versterken. DBI tussen landen nemen toe naarmate marktomvang, geschoolde arbeid, institutionele kwaliteit en het ontwikkelingsniveau in algemene zin in zowel het land van oorsprong als het land van bestemming groter of hoger worden. Dit verklaart waarom DBI zich vooral afspelen tussen ontwikkelde, rijke landen, terwijl de minst ontwikkelde landen slechts in geringe mate DBI weten aan te trekken.

LITERATUUR

Markusen, J. (2002) *Multinational firms and the theory of international trade*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

MAUREEN LANKHUIZEN

Postdoc aan de Vrije Universiteit Amsterdam